

॥ सा विद्या या विमुक्तये ॥

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

“ज्ञानतीर्थ” परिसर, विष्णुपुरी, नांदेड - ४३१६०६ (महाराष्ट्र)

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY NANDED

“Dnyanteerth”, Vishnupuri, Nanded - 431606 Maharashtra State (INDIA)

Established on 17th September 1994 – Recognized by the UGC U/s 2(f) and 12(B), NAAC Re-accredited with 'A' Grade

ACADEMIC (1-BOARD OF STUDIES) SECTION

Phone: (02462) 229542

Fax : (02462) 229574

Website: www.srtmun.ac.in

E-mail: bos.srtmun@gmail.com

आंतर-विद्याशाखीय अभ्यास विद्याशाखेतील
विविध पदवी व पदव्युत्तर विषयांचे
सी.बी.सी.एस. पॅटर्नचे अभ्यासक्रम शैक्षणिक
वर्ष २०१९-२० पासून लागू करण्याबाबत.

प रि प त्र क

या परिपत्रकान्वये सर्व संबंधितांना कळविण्यात येते की, दिनांक ०८ जून २०१९ रोजी संपन्न झालेल्या ४४ व्या मा. विद्या परिषद बैठकीतील ऐनवेळचा विषय क्र.१४/४४-२०१९ च्या ठरावानुसार प्रस्तुत विद्यापीठाच्या संलग्नित महाविद्यालयांतील आंतर-विद्याशाखीय अभ्यास विद्याशाखेतील पदवी व पदव्युत्तर स्तरावरील खालील विषयांचे **C.B.C.S. (Choice Based Credit System) Pattern** नुसारचे अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० पासून लागू करण्यात येत आहेत.

1. M.A. (MUSIC),
2. M.S.W. Sub - Centre Latur.
3. M.S.W. Campus This University.
4. D.S.W. Sub- Centre Kinwat.,

सदरील परिपत्रक व अभ्यासक्रम प्रस्तुत विद्यापीठाच्या www.srtmun.ac.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत. तरी सदरील बाब ही सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून द्यावी.

‘ज्ञानतीर्थ’ परिसर,

विष्णुपुरी, नांदेड - ४३१ ६०६.

जा.क्र.: शैक्षणिक-०१/परिपत्रक/पदवी व पदव्युत्तर-सीबीसीएस
अभ्यासक्रम/२०१९-२०/९०

दिनांक : २०.०६.२०१९.

प्रत माहिती व पुढील कार्यवाहीस्तव :

- १) मा. कुलसचिव यांचे कार्यालय, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- २) मा. संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ३) प्राचार्य, सर्व संबंधित संलग्नित महाविद्यालये, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ४) उपकुलसचिव, पदव्युत्तर विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ५) साहाय्यक कुलसचिव, पात्रता विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.
- ६) सिस्टम एक्सपर्ट, शैक्षणिक विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.

स्वाक्षरित / -

उपकुलसचिव

शैक्षणिक (१-अभ्यासमंडळ विभाग)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA
UNIVERSITY, NANDED**

NEW SYLLABUS

MUSIC

FACULTY OF INTERDISCIPLINARY STUDIES

M.A. FIRST YEAR

With Effect From: June, 2019

Aims

- The aim of this course is to create an interest, motivate and connect the students to Indian classical music from ancient to modern age.
- To know the various cultural traditions (Gharanas) of music in India.

Objectives

To help the students to know the various traditions, origins and developments of classical music as well as various cultural streams i.e. folk arts, tribal & classical dance, theatre, performing arts etc. to contribute them to create a positive approach in personality development.

Learning objectives / Outcomes :

- To develop the skills among the students to stand themselves in their whole life and encourage them to create awareness for classical music.
- To know the contribution of great artists in the field of music for the development of society and also to inspire the students from their work.
- To increase practical knowledge to create a young artists for the success of stage performance.

**SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA
UNIVERSITY, NANDED**

Choice Based Credit System (CBCS) Course Structure

Faculty of Interdisciplinary Studies

Subject-Music M.A. First Year New Syllabus

Semester Pattern-I & II

with effect from: June 2019-20

Sem-ester	Paper No.	Name of the Paper	Lecture / practical per week	Total No. of Lectures / Practical's in semesters	CA	ESE	Total Marks	Credits	
S E M E S T E R I	I	Indian Classical Music Vocal & Instrumental	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	II	History of Indian Classical Music	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	III	Indian Classical Music (Practical)	4 (Pr)	45	-	100	100	04	
	IV	Stage Performance	04	45	-	100	100	04	
		Total		16	180	40	360	400	16
	OR Paper								
	I	Indian Classical Music Tabla / Pakhwaj Percussion (TH)	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	II	History of Indian Taal Shastra	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	III	Indian Classical Music Tabla / Pakhwaj Percussion (PR)	4 (Th)	45	-	100	100	04	
	IV	Stage Performance	04	45	-	100	100	04	
	Total		16	180	40	360	400	16	

S E M E S T E R R II	Paper No.	Name of the Paper	Lecture / practical per week	Total No. of Lectures / Practical's in semesters	CA	ESE	Total Marks	Credits	
	V	Indian Classical Music Vocal & Instrumental	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	VI	History of Indian Classical Music	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	VII	Indian Classical Music (Practical)	4 (Pr)	45	-	100	100	04	
	VIII	Stage Performance	04	45	-	100	100	04	
		Total	16	180	40	360	400	16	
	Or Paper								
	V	Indian Classical Music Tabla / Pakhwaj Percussion (TH)	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	VI	History of Indian Taal Shastra	4 (Th)	45	20	80	100	04	
	VII	Indian Classical Music Tabla / Pakhwaj Percussion (PR)	4 (Th)	45	-	100	100	04	
VIII	Stage Performance	04	45	-	100	100	04		
	Total	16	180	40	360	400	16		

Note :

- 1) TH : Theory
- 2) PR : Practical
- 3) CAs : Continuous Assessment
- 4) ESE : End of Semester Examinations
- 5) SEC : Skill Enhancement Course
- 6) Paper (Elective) Transfer of Credit as per student choice
- 7) 20 Marks for test & record book (प्रात्यक्षिक वही) (10+10=20)

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –I, Paper I (Theory)

Name of the Paper : Indian Classical Music - Vocal & Instrumental

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : गायन आणि स्वरवाद्य

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) प्रात्यक्षिक पेपर क्र. III मधील सर्व रागांची शास्त्रीय माहिती, गायकी अंगाने विस्तारात्मक अभ्यास तसेच रागांचे शास्त्र/क्रियात्मक अंगाने तुलनात्मक अध्ययन	09
2) बंदिशींचा राग, भाव, ताल, लय, सूर इत्यादीनुसार स्वरलेखनाचा अभ्यास तसेच तालांची संपूर्ण माहिती व विविध लयकारींचा अभ्यास (2 में 3, 3 में 4, 4 में 5 इ.)	09
3) संगीताची उत्पत्ति, इतिहास आणि विकास याबद्दलची सविस्तर शास्त्रीय माहिती.	09
4) राग वर्गीकरणाच्या विविध पद्धतींचा अभ्यास— अ) शुद्ध—छायालग—संकीर्ण ब) परमेलप्रवेशक राग क) राग—रागिणी पद्धती ड) दशविध (थाट—राग) राग वर्गीकरण इ) राग—रागांग पद्धती फ) शुद्धराग—जोडराग—मिश्रराग इत्यादी.	09
5) निबंध अ) संगीतकला आणि समाजाचे दायित्व ब) धर्म आणि संगीत क) साहित्य आणि संगीत ड) मंचप्रदर्शन आणि संगीत	09

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –I, Paper II (Theory)

Name of the Paper : History of Indian Classical Music

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीताचा इतिहास

Credits : 04	Periods : 55	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) रामायण, महाभारतकालीन संगीताची स्थिती, स्थान आणि महत्त्व	10
2) भारतीय संगीतातील रससिद्धांत (भरत आणि अभिनवगुप्त यांच्या मतानुसार, रसाविष्काराची व्याख्या आणि त्यांचे प्रकार)	07
3) कला आणि सौंदर्याविष्कारासंबंधी पश्चिमी, पौर्वात्य (भारतीय) दार्शनिकांच्या मतांचा अभ्यास	07
4) भरत, मतंग आणि शारंगदेव यांचे संगीताबद्दलचे विवेचन (नाट्यशास्त्र, बृहद्देशी, संगीत रत्नाकर या ग्रंथांच्या अनुषंगाने माहिती)	07
5) 'सामगायन' या संकल्पनेबद्दलची विस्तृत माहिती	07
6) लोकसंगीत, लोकसंगीताची विशेषता तसेच शास्त्रीय संगीत आणि लोकसंगीताचा अंतःसंबंध याविषयीचे अध्ययन	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –I, Paper III (Practical)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Practical

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : क्रियात्मक

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

	Periods
1) विस्तृत अध्ययनाचे राग— बडेख्याल (1) राग—नटभैरव (2) राग—गौडसारंग (3) राग—मारवा (4) राग—दरबारी	09
2) संक्षिप्त अध्ययनाचे राग— छोटेख्याल (1) राग – बिभास (2) राग – बैरागी भैरव (3) राग – भैरवबहार (4) राग— मधमाद सारंग (5) राग— चंद्रकंस (6) राग— अडाणा	09
3) विशेष गीतप्रकार वरील कोणत्याही रागात धृपद / धमार/तराणा इ. दुगून, तिगून, चौगून सहित आवश्यक	09
4) उपशास्त्रीय संगीत/सुगम संगीत/भावसंगीतातील सादरीकरण. (1) राग – पीलू (2) राग—झिंझोटी	09
(5) तालज्ञान – (1) झूमरा (2) गजझंपा (3) पशतो (4) लक्ष्मी (5) दिपचंदी इत्यादी तालांत दुगून, तिगून, चौगून आवश्यक.	09

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –I, Paper IV

Name of the Paper : Stage Performance

पेपरचे नाव : मंच प्रदर्शन / सभागायन

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

- 1) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील रागांपैकी कोणत्याही एका रागात (30 मिनिटे)
(1) एक राग – बडाख्याल, छोटाख्याल, तराणा
- 2) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील छोटाख्याल (10 मिनिटे)
- 3) सुगम / भावसंगीत / भक्तीसंगीत / तुमरी / गझल (10 मिनिटे)
इत्यादींपैकी एक गीतप्रकार.

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –II, Paper V (Theory)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Vocal & Instrumental

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : गायन आणि स्वरवाद्य

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) प्रात्यक्षिक पेपर (पेपर क्र.VII) मधील निर्देशीत केलेल्या रागांचे विस्तृत विवेचन आणि तुलनात्मक अध्ययन.	09
2) वैदिक काळ, पुराण काळ आणि मनुस्मृती काळातील संगीताची स्थिती, स्थान आणि महत्त्व.	09
3) संगीताचे अध्ययन आणि अध्यापनासंबंधी माहिती— (अ) पारंपरिक (गुरु—शिष्य) संगीत शिक्षण पद्धती (ब) आधुनिक (संस्थागत/विद्यालयीन) संगीत शिक्षण पद्धती याबद्दल विस्तृत माहिती व तुलनात्मक अध्ययन.	09
4) ख्याल गायन शैलीची उत्पत्ती आणि विकास यासंबंधीचे विवेचन	09
5) निबंध — (अ) मानवी जीवनातील संगीताचे स्थान (ब) संतकवींचे संगीतातील योगदान (क) प्रचलीत शिक्षण पद्धतीत संगीताचे स्थान (ड) रागसौंदर्य आणि रसाविष्कार	09

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –II, Paper VI (Theory)

Name of the Paper : History Indian Classical Music

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीताचा इतिहास

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) बौद्धकालीन संगीताची स्थिती, स्थान आणि महत्त्व.	10
2) मौर्यकाळातील संगीताची स्थिती यासंबंधीचे विवेचन.	07
3) खंडमेरू आणि नष्टोधीष्टी सिद्धांत यासंबंधीचे विस्तृत अध्ययन.	07
4) प्राचीन जैन सुत्रांमधील संगीतासंबंधीचे विवेचन.	07
5) रसाविष्कार आणि रसांचे अवयव यासंबंधीचे विवेचन.	07
6) संगीतातील वाद्यांची उत्पत्ती, इतिहास आणि विकास यासंबंधीचे विवेचन.	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –II, Paper VII (Practical)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Practical

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : क्रियात्मक

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

	Periods
1) विस्तृत अध्ययनाचे राग—	09
बडेख्याल— (1) राग—कोमल रिषभ आसावरी	
(2) राग—मधुकौंस	
(3) राग—गुर्जरी तोडी	
(4) राग—पूरिया	
2) संक्षिप्त अध्ययनाचे राग—	09
छोटेख्याल— (1) राग—श्यामकल्याण	
(2) राग—सूरमल्हार	
(3) राग—खंभावती	
(4) राग—रामकली	
(5) राग—श्री	
(6) राग—शिवरंजनी	
3) विशेष गीतप्रकार—	09
वरीलपैकी कोणत्याही रागात त्रिवट / चतरंग / तराणा इ. आवश्यक.	
4) उपशास्त्रीय संगीत / सुगम संगीतातील सादरीकरण	09
(1) राग—तिलंग (2) राग—भैरवी	
5) तालज्ञान— (1) आडाचौताल (2) धमार (3) मत्तताल	09
(4) पंचमसवारी (5) सूलताल	
इ. तालात दुगून, तिगून, चौगून आवश्यक	

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –II, Paper VIII

Name of the Paper : Stage Performance

पेपरचे नाव : मंचप्रदर्शन/सभागायन

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

- 1) अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागात (30 मिनिटे)
(1) एक राग—बडाख्याल, छोटाख्याल, तराणा इ.
- 2) अभ्यासक्रमातील रागांपैकी कोणत्याही एका रागात छोटाख्याल (10 मिनिटे)
- 3) सुगम/भावसंगीत/गझल/टुमरी इ. पैकी एक गीतप्रकार. (10 मिनिटे)

संदर्भ ग्रंथ

- 1) क्रमिक पुस्तक मालिका विभाग 1, 2, 3, 4, 5, 6—पं.वि.ना. भातखंडे
- 2) संगीत प्रवीण दर्शिका भाग 1, 2, 3, 4—पं.एन.एल. गुणे
- 3) अभिनव गीतांजली भाग 1, 2, 3, 4 —पं.रामाश्रय झा. 'रामरंग'
- 4) राग विज्ञान भाग 1, 2, 3, 4, — पं.विनायकराव पटवर्धन
- 5) राग बोध—भाग 2, 3, 4, 5, 6 — प्रो.बी.आर. देवधर
- 6) संगीत विशारद—बसंत
- 7) संगीत निबंध—अग्निहोत्री
- 8) निबंध संगीत—संगीत कार्यालय, हाथरस
- 9) संगीत निबंधमाला—जे.एन. पाठक
- 10) भारतीय संगीत का इतिहास—डॉ.शरदचंद्र परांजपे
- 11) भारतीय संगीत का इतिहास—ठाकूर जयदेवसिंह
- 12) भारतीय संगीत का इतिहास—लक्ष्मीनारायण गर्ग
- 13) ख्याल गायकी का विकास—डॉ.मधुबाला सक्सेना
- 14) हिन्दुस्तानी संगीत में शुद्ध, छायालग एवं संकीर्ण रागों की अवधारणा—डॉ.सुभाषरानी चौधरी
- 15) हिन्दुस्तानी संगीत में राग की उत्पत्ति एवं विकास—सुनंदा पाठक
- 16) संगीत के प्रमुख शास्त्रीय सिद्धांत—डॉ.भारती शर्मा
- 17) हमारे संगीत रत्न—संगीत कार्यालय, हाथरस
- 18) संगीत चिंतामणी—आचार्य बृहस्पति
- 19) संगीत शास्त्र प्रवीण—जे.एन. पाठक
- 20) संगीत अलंकार : शास्त्र आणि मार्गदर्शन—मधुकर गोडसे
- 21) संगीत अलंकार—स.भ. देशपांडे
- 22) प्रवीण प्रवाह—हरीशचंद्र श्रीवास्तव
- 23) संगीत शास्त्र मीमांसा—जे.एन. पाठक
- 24) भारत का संगीत सिद्धांत—आचार्य बृहस्पति
- 25) संगीत प्रभाकर दर्शिका—एन.एल.गुणे

OR Paper

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –I, Paper I (Theory)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Tabla and Pakhwaj (Percussion)

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : तबला आणि पखवाज (आघात वाद्य)

Credits : 04

Periods : 45

Marks : 80

Internal Marks : 20

	Periods
1) प्रात्यक्षिक पेपर (पेपर क्र. III) मधील निर्देशित तालांची विस्तृत शास्त्रीय माहिती आणि संपूर्ण स्वतंत्रवादनाची (Solo Performance) तयारी.	10
2) तबला/पखवाज वादनातील विविध घराण्यांच्या वादनशैलींचे व परंपरांचे विस्तृत अध्ययन तसेच बाज किंवा घराण्यांच्या संकल्पनेचे महत्त्व यासंबंधीचे विवेचन.	07
3) खालील संकल्पनांचे तुलनात्मक अध्ययन (1) ताल-ठेका (2) रेला-रौ (3) लग्गी-लडी (4) कायदा-पेशकार	07
4) उठाण, बाँट, फरद, गतपरन, गतटुकडा या रचनाप्रकारांचे सोदाहरण विस्तृत अध्ययन व विश्लेषण.	07
5) विभिन्न लयकारींचे ज्ञान तसेच विभिन्न तालांना, विभिन्न लयकारींमध्ये लिपीबद्ध करण्याचा अभ्यास. (विशेषतः तिनताल, झपताल, रूपक, एकताल या तालांच्या अनुषंगाने) (1) पौनगुन $\frac{3}{4}$ (4 में 3) (2) सवागुन $\frac{5}{4}$ (4 में 5), (3) डेडगुन $\frac{3}{2}$ (2 में 3) (4) पौने दो गुन $\frac{7}{4}$ (4 में 7) तसेच 3 में 4, 5 में 4, 4 में 9 इ. लयकारींचा अभ्यास	07
6) निबंध – (अ) गुरु-शिष्य परंपरा (ब) आजची शिक्षण पद्धती आणि संगीत	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –I, Paper II (Theory)

Name of the Paper : History of Indian Taal Shastra

पेपरचे नाव : भारतीय तालशास्त्राचा इतिहास

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) तबला/पखवाज वाद्यांची उत्पत्ती, इतिहास आणि विकास या संबंधीचे विस्तृत अध्ययन.	10
2) भारतीय संगीतातील 'वाद्य वर्गीकरण सिद्धांत' याविषयी विस्तृत विवेचन.	07
3) ध्वनि/नादाचे वैज्ञानिक अध्ययन-नादाची उच्चनिचता, नादाचा लहान-मोठेपणा, नादाचे गुणधर्म याविषयीचे विवेचन.	07
4) 'तालाचे दशप्राण' या संकल्पनेची विस्तृत माहिती तसेच वर्तमान तालपद्धतीमध्ये त्यांची उपयोगिता आणि महत्त्व.	07
5) तबला स्वतंत्रवादन आणि साथसंगतीच्या सौंदर्यतत्त्वाविषयीचे विश्लेषणात्मक अध्ययन (ख्याल, ध्रूपद, टप्पा/टुमरी, मसीतखानी /रजाखानी गत त्याचबरोबर सुगम संगीत इ. च्या अनुषंगाने)	07
6) निबंध – (अ) शास्त्रीय संगीत-काल, आज आणि उद्या (ब) शास्त्रीय संगीत आणि लोकसंगीत	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –I, Paper III (Practical)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Tabla & Pakhwaj (Percussion)

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : तबला/पखवाज (आघात वाद्य) (क्रियात्मक)

Credits : 04

Periods : 45

Marks : 100

	Periods
1) ताल–तिनतालमध्ये प्रगत अध्ययन– जोरदार उठाण (विविध मात्रांवरून), घराणेदार पेशकारांचे विस्तृत अध्ययन, तिस्र जाती, खंड जातींचे कायदे सहा पलट्यांसहीत, तिस्र जातींचा रेला, धिरधिर/दिनगीन/तकतिरकीटतक इ. शब्दसमूहयुक्त रेला आणि रौचे सादरीकरण, विभिन्न प्रकारांच्या गतींचे वादन, विभिन्न मात्रांवरून सुरुवात होणाऱ्या विविध तिहाईचा अभ्यास, साधा/फरमाईशी/कमाली चक्रधारांचे सादरीकरण, परन आणि विविध प्रकारच्या मुखड्यांचे सादरीकरण, ढंगदार लग्गी आणि लडींची प्रस्तुती इ.	10
2) ताल–एकताल – पेशकार, कायदे (चतस्र, तिस्र जाती) रेला, दमदार तथा बेदम तिहाई इ.	07
3) ताल–झपताल/रूपक कायदा (तिस्र, चतस्र जाती) चक्रधार, परन इ.	07
4) अप्रचलित तालात स्वतंत्रवादन– (1) ताल पंचमसवारी (2) ताल मत्त	07
5) वसंत (9), मणि (11), जय (13), गजझंपा (15), लक्ष्मी (18), अष्टमंगल (22) इ. तालांचे ठेके हाताने टाळी देऊन म्हणण्याची व तबल्यावर प्रत्यक्ष सादर करण्याची क्षमता (दुगून, चौगून सहीत)	07
6) दादरा, केहेरवा, चाचर तालात कलात्मक लग्गी/लडींचे दर्शन	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –I, Paper IV

Name of the Paper : Stage Performance

पेपरचे नाव : मंचप्रदर्शन / सभावादन (सादरीकरण)

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

- 1) ताल—तिनतालमध्ये स्वतंत्रवादन—संपूर्ण विस्तारासहीत (30 मिनिटे)
- 2) ताल—रूपक / झपताल / एकताल—स्वतंत्रवादन—संपूर्ण विस्तारासहीत (10 मिनिटे)
- 3) साथसंगत—सुगम / उपशास्त्रीय / शास्त्रीय (10 मिनिटे)

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –II, Paper V (Theory)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Tabla and Pakhwaj (Percussion)

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : तबला आणि पखवाज (आघात वाद्य)

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks :20		

	Periods
1) प्रात्यक्षिक पेपर (पेपर क्र.VII) मधील निर्देशित तालांची विस्तृत पद्धतीने शास्त्रीय माहिती आणि संपूर्ण विस्तारासहीत स्वतंत्रवादनाची तयारी.	10
2) ताल रचनेच्या सिद्धांताविषयीचे विस्तृत अध्ययन	07
3) पाश्चात्य तालपद्धती व भारतीय तालपद्धती विषयीची माहिती व तुलनात्मक अध्ययन.	07
4) तबलावादनातील 'गत आणि गतींचे प्रकार' ही संकल्पना स्पष्ट करून सोदाहरण विवेचनात्मक अभ्यास (त्रिपल्ली गत, चौपल्ली गत, मंझेदार गत, दुधारी गत, फरद इत्यादी.)	07
5) पारिभाषिक शब्दांच्या व्याख्या (सोदाहरणासहीत) (1) नौहक्का (2) बाँट (3) पेशकार (4) फरमाईशी परन/चक्रधार (5) कमाली चक्रधार (6) गतकायदा	07
6) निबंध – (अ) लयीचे जीवनातील महत्त्व (ब) ललीत कलेतील संगीताचे स्थान (क) वैदिक संगीत (ड) लोकसंगीत	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –II, Paper VI (Theory)

Name of the Paper : History of Indian Taal Shastra

पेपरचे नाव : भारतीय ताल शास्त्राचा इतिहास

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 80
Internal Marks : 20		

	Periods
1) कर्नाटक (दक्षिण भारतीय तालपद्धती) तालपद्धती आणि उत्तर भारतीय तालपद्धतीचे तुलनात्मक अध्ययन.	10
2) तबला/पखवाजाच्या आदर्श अभ्यास (रियाज) पद्धती विषयीचे विवेचन.	07
3) छंदशास्त्र आणि ताल यांच्या अंतःसंबंधाविषयीचे विवेचन.	07
4) मंचप्रदर्शनाच्या अनुषंगाने संगीत कलेचे महत्त्व आणि उपयोगिता यासंबंधीचे विवेचन.	07
5) वृंदवादनात भारतीय व पाश्चात्य तालवाद्यांचे योगदान व महत्त्व.	07
6) लोकसंगीत, सुगम संगीत आणि शास्त्रीय संगीतात प्रयुक्त होणाऱ्या अवनद्ध व घन वाद्यांची माहिती व विवरण. (ढोलक, ढोलकी (नाल), मृदंग, खोल, संबळ, नगारा, हालकी, दिमडी, डफ, घंटा, टाळ, चिपळ्या, झाँज, तबला, ढोल, चिमटा, खंजिरी इ. च्या अनुषंगाने.)	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. 1st Year - Music

Semester –II, Paper VII (Practical)

Name of the Paper : Indian Classical Music : Tabla & Pakhwaj (Percussion)

पेपरचे नाव : भारतीय शास्त्रीय संगीत : तबला/पखवाज (आघात वाद्य) (क्रियात्मक)

Credits : 04

Periods : 45

Marks : 100

	Periods
1) ताल–तिनताल प्रगत अध्ययन दिल्ली, पंजाब, बनारस घराण्याचा पेशकार (चलन अंगाने विस्तार अपेक्षित), अजराडा/फरुखाबाद घराण्यांचे कायदे (सहा पलट्यांसहीत), मिश्र जातीचा एक कायदा अणि दोन टुकडे, धिनतक, दिंगदिंग, दिंतिरकीटतक इ. शब्दसमुहांच्या रेला–रौचे सहा पलट्यांसहीत वादन, फरमाईशी/कमाली चक्रधार, नौहक्का, बोल–बॉट, दमदार/बेदम तिहाई यांचा अभ्यास इ.	10
2) ताल–झपताल पेशकार, तिस्त्र जातींचे कायदे, रेले, चक्रधार, परन, मुखडे, टुकडे इ.	07
3) ताल–एकताल/रूपक पेशकार, तिस्त्र/चतस्त्र जातींचे कायदे, रेले, चक्रधार, परन, तिहाई इ.	07
4) अप्रचलित तालात स्वतंत्रवादन (1) रुद्रताल (11 मात्रा) (2) जय ताल (13 मात्रा)	07
5) विभिन्न लयकारींचे दर्शन –आड, कुआड, बिआड इ. (टाळी देऊन किंवा प्रत्यक्ष वादनात, कोणत्याही तालात)	07
6) त्रिताल, एकताल, झूमरा, झपताल इ. तालांचे विलंबित (बडाख्याल) ठेके बोलभरीच्या माध्यमातून वाजविण्याची क्षमता व मुखडे वाजवून समेवर येण्याची क्षमता. (6 $\frac{1}{2}$ ते 7 इंचाच्या ढाल्या तबल्यावर वाजविण्याचा अभ्यास आवश्यक)	07

MUSIC

Faculty of Interdisciplinary Studies

M.A. Ist Year - Music

Semester –II, Paper VIII

Name of the Paper : Stage Performance

पेपरचे नाव : मंचप्रदर्शन / सभावादन (सादरीकरण)

Credits : 04	Periods : 45	Marks : 100
---------------------	---------------------	--------------------

---

- 1) ताल—तिनताल / झपताल / रूपक / एकताल —
संपूर्ण वादनविस्तारातील स्वतंत्रवादन. (30 मिनीटे)
- 2) अप्रचलित तालातील स्वतंत्रवादन (10 मिनीटे)
- 3) साथसंगत (10 मिनीटे)

संदर्भ ग्रंथ

- 1) ताल परिचय भाग 2, 3 – पं.गिरीशचंद्र श्रीवास्तव
- 2) तबला कौमुदी भाग 1,2,3 स्वामी पागलदास
- 3) मृदंग प्रभाकर—स्वामी पागलदास
- 4) ताल प्रकाश—भगवतशरण शर्मा
- 5) ताल मार्तंड—सत्यनारायण वशिष्ठ
- 6) तबला अंक—संगीत कार्यालय, हाथरस
- 7) तबला वादन शास्त्र और कला—पं.सुधीर माईणकर
- 8) ताल कोश—गिरीशचंद्र श्रीवास्तव
- 9) तबला (मराठी) – पं.अरविंद मूळगावकर
- 10) तबला एवम् पखावज वादन के घराने एवम् परंपराएँ—डॉ.आबान मिस्त्री
- 11) भारतीय तालों का शास्त्रीय विवेचन—डॉ.अरुणकुमार सेन
- 12) ताल वाद्य शास्त्र—मनोहर भालचंद्र मराठे
- 13) भारतीय संगीत में ताल छंद और रूप विधान—डॉ.सुभद्रा चौधरी
- 14) भारतीय संगीत वाद्य—डॉ.लालमणी मिश्र
- 15) ताल दीपिका—मधुकर गणेश गोडबोले
- 16) मृदंग अंक—संगीत कार्यालय, हाथरस
- 17) तबले पर दिल्ली और पूरब—सत्यनारायण वशिष्ठ
- 18) ताल विज्ञान—मोहनलाल जोशी
- 19) तबले का उद्गम विकास और वादन शैलियाँ—डॉ.योगमाया शुक्ल
- 20) संगीतशास्त्र का कलागाईड—अरविंद गजेंद्रगडकर
- 21) तालबोध—कालीचरण गौड